

loan-translations. This article deals with the basic directions in the assimilation of phraseological units borrowed from Greek by Russian lexical system. There transliterated as well as non-transliterated expressions are characterized. There also the shortening of the composition of phraseological unit is analysed, as one of the changes, which happen in the composition of phraseological unit.

Key words: transliterated expressions, phraseological loan-translations, phraseological half loan-translations, changes in the composition of phraseological unit, non-transliterated expressions.

Стаття надійшла до редакції 31.01.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Недайнова І. В.

УДК 003.21/.23(003.324.1+003.324.3)

О. С. Аліменко

**ВПЛИВ ПІКТОГРАФІЧНИХ Й ІДЕОГРАФІЧНИХ ФОРМ
ПИСЕМНОСТІ НА СТАНОВЛЕННЯ
ФОНОГРАФІЧНОГО ПИСЬМА
(на матеріалі китайських і корейських письмових систем)**

Концепції виникнення і розвитку начертального письма завжди привертала увагу дослідників, адже в контексті даної проблеми розроблялися важливі для мовознавчої науки питання зв'язку мовлення і мислення, а також відображення мисленнєвих та мовленнєвих процесів людини як в орфографії, так і в графіці письма. Однак, незважаючи на існування великої кількості наукових праць з даної тематики (роботи вчених І. Гельба, Д. Дірінгера, І. Дьяконова, В. Істріна, М. Коена, Ч. Лоукотки, І. Фрідріха), питання процесу переходу однієї форми письма в іншу та впливу попередніх форм писемності на графічну форму наступних залишається недостатньо вивченим.

Отже, метою нашого дослідження є прослідкувати процеси розвитку і функціонування основних форм начертального письма та на матеріалі китайських і корейських письмових систем встановити основні фактори впливу піктографічного і ідеографічного письма на утворення фонографічних алфавітних систем.

Основними завданнями даної статті є визначення поняття «письма»; висвітлення походження піктограм і ідеограм та дослідження основних особливостей їх графічного зображення, встановлення диференціальних ознак понять «ідеограма» і «логограма»; аналіз впливу графічної форми стародавніх китайських і корейських письмових систем на зображення літерних знаків хангиля.

Письмо – це штучно створена система фіксації мовлення, яка дає змогу за допомогою графічних елементів передавати мовленнєву інформацію на відстані і закріплювати її в часі [1, с. 164].

У традиційній науці виділяється п'ять основних етапів розвитку письма: предметне, піктографічне, ідеографічне, складове і фонетичне.

Першим графічно вираженим видом писемності вважається піктографічне письмо. Піктограма – це умовний малюнок із зображенням яких-небудь дій, подій, предметів тощо [2, с. 972]. Відображення змісту піктографічного повідомлення могло виконуватися за допомогою одного або послідовності декількох малюнків. Найдавніші пам'ятки даного виду писемності у Далекосхідному регіоні були знайдені у Китаї. Серед них найвідомішими є писемні знаки культур міст Цзяху (6600 – 6200 рр. до н. е.), Дадіван (5800 – 5400 рр. до н. е.), Дамаїді (6000 – 5000 рр. до н. е.), Баньпо-Цзянгчжай (5000 – 4000 рр. до н. е.), Давенкоу (2800 – 2500 рр. до н. е.), Лонгшань (2500 – 1900 рр. до н. е.) тощо [3]. Аналізуючи особливості зображення даних систем, можна сказати, що найближчими до сучасного китайського письма є знаки культури Цзяху. Вони характеризуються тяжінням до прямокутної форми символу та відносною прямою ліній, однак не мають генетичної спорідненості з сучасними китайськими ієрогліфами.

Обмеженість піктограм при зображенні абстрактних понять призвела до розвитку ідеографічного письма. Головними одиницями даного виду писемності є ідеограма або логограма. Ідеограма – це письмовий знак, що позначає певне поняття [2, с. 488]. Логограма – це письмовий знак, що позначає слово [2, с. 625]. Ці малюнки мали більш схематичне зображення, ними можна було передати певні дії, абстрактні поняття, переносне значення слів. На відміну від піктографії, ідеографія характеризувалася більш сталим набором знаків, що говорить про її самостійність як письмової системи. Варто зауважити, що чистих ідеографічних писемностей не існує. У більшості письмових систем даного типу переважають ознаки логографічності [4, с. 334 – 336].

У Далекосхідному регіоні система цзягунь (кор. назва «гапгольмун») стала першою, яку можна віднести до розряду ідеографічних. Дана писемність датується XIV – XI ст. до н. е. [5, с. 118 – 128]. Вона зображувалася в основному на кістках та черепашкових панцирах та використовувалася для запису результатів ворожіння. Мала досить уривковий характер викладення матеріалу. У графіці зберігалися тенденції до прямокутної форми зображення, а також наявні ознаки первинного звукосимволізму між зображенням та читанням слова. Наприклад, на логограмі «слон» зображувалися основні ознаки цієї істоти: довгий хобот, товсте тіло, великі вуха, довгі бивні, короткій хвіст, а вимовлялася вона як «сс'янґ» – звуконаслідуванням, що відтворювало носовий звук сурмлення слона [5, с. 123].

Більш ускладненою формою китайського логографічного письма стала система цзиньвень (кор. назва «киммун»), що датується XIII – IV

ст. до н. е. [5, с. 128]. Використовувалася для нанесення ритуальних написів на посуді для жертвоприношень та на ритуальних музичних інструментах. На відміну від цзягувень, дана система передавала закінчені тексти. Шанський цзиньвень (XIII – XI ст. до н. е.) мав багато спільних графічних рис із попередньою письмовою системою: логограми зображувалися одна за одною вертикально, зверху вниз, зображення могло бути повернуто як вліво, так і вправо, стояти прямо або бути повернутим на дев'яносто градусів без зміни свого значення. Графами західночжоуського цзиньвеню (XI – VIII ст. до н. е.) починали виказувати ознаки спрощення та лінеаризації, приймаючи більш пряму форму. У східночжоуському цзиньвені (VIII – III ст. до н. е.) графами повністю лінеаризувалися, хвилясті лінії випрямилися, а роз'єднані лінії з'єдналися. З'явилися стилістичні варіації написання рисок логограми, такі як «пташиний», «черв'яковий» та «комаховий» шрифт.

Письмова система чжуаньшу (кор. назва «джонсо») розвинулася в період династії Цинь (221 – 207 рр. до н. е.) та Хан (206 р. до н. е. – 220 р. н. е.) [5, с. 128]. Саме в циньський період вона була систематизована та впроваджена як офіційна на території об'єднаного Китаю. Мала вісім різних підсистем: деджон, соджон, гакбу, чхунсо, моін, сосо, сусо і йесо. Головна особливість даного письма – це відхід графем від прямокутної форми та перехід до квадратної форми зображення. Вигляд логограми став набувати ознак ієрогліфічності.

Писемність лішу (кор. назва «йесо») поступово витіснила інші різновиди чжуаньшу та лягла в основі подальшого розвитку китайського ієрогліфічного письма [5, с. 128]. Використовувалася приблизно до III ст. для канцелярської роботи. Для даного стилю характерні жорстка структура ієрогліфа, перпендикулярність горизонтальних і вертикальних ліній, а також переважання ширини малюнка над довжиною.

Система кайшу (кор. назва «хесо») була започаткована в III ст. шляхом спрощення лішу [4, с. 334 – 335]. Писемність досягла розквіту в епоху династії Тан (VII – X ст.), а ієрогліфи набули свого сучасного вигляду. Хоча на новітньому етапі розвитку китайського письма існує декілька скорочених та спрощених систем подачі графем, однак логограми кайшу виступають базовою формою для графічних модифікацій малюнка.

Писемність кайшу прийшла на територію Кореї у IV ст. та стала називатися «ханджа». В період VI – VII ст. в результаті процесу адаптації китайських ієрогліфів до звучання корейських слів логограми стали набувати ознак фонетичності. Графічне зображення малюнку загалом залишалось незмінним, однак на перший план виносилася вимова, а не ієрогліфічне значення.

У VII ст. в Кореї з'являється писемність «іду», яка являла собою суміш ієрогліфів-логограм, ієрогліфів-складів та ієрогліфів-фонем [6, с. 117 – 118]. В період з VII по XV століття «іду» продовжує модифікуватися. В результаті цього процесу виникли наступні письмові

стилі: хянчхаль (VII – XI ст.) – в одних ієрогліфів бралось лише значення, а в інших лише звучання; ічхаль (X ст.) – певні ієрогліфи були спеціально виокремлені та складені у систему для позначення складів, морфем та синтагм; кугьоль (X – XIX ст.) – до ієрогліфів дрібним шрифтом додавалися модифіковані знаки китайського письма, що позначали граматичні категорії. Дана система проіснувала до кінця XIX ст., вживаючись паралельно з фонографічною.

Підсумовуючи загальні ознаки графічної форми вищезгаданих писемностей, можна визначити їх основні характеристики:

– наявність ознак первинного звуко символізму на ранніх етапах формування зображення піктограм і ідеограм ;

– внутрішня симетрія малюнку та симетричність розмірів логограм одна відносно одної;

– тяжіння спочатку до прямокутної, а згодом до квадратної форми зображення, а також переважання прямих ліній та прямих кутів у зображенні.

Тримаючись консервативного підходу у науці, укладачі корейського фонологічного алфавіту зберегли дані тенденції і у зображенні літерних знаків хангиля. Якщо розглянути графічну форму букв корейського алфавіту, то в кожній зберігається чітка симетрія – як в середині літери, так і в середині складу та між складами. Графічне зображення корейського складу також тяжіє до квадратної форми. Літери в середині нього групуються ярусами навколо голосної. Не зважаючи на те, що кількість літер у складі варіює від однієї до п'яти, букви розміщуються та пишуться так, щоб розміри складів співпадали. Тобто літери, які належать до різних складів одного слова, можуть писатися різним шрифтом, і навіть у середині самого складу розмір букв варіює, що дозволяє графемам тримати форму квадрату незалежно від кількості літер у складі. Наприклад, слово 아들 (чит. «адиль»), що означає «син», має два склади: однобуквений склад 아 «а» та трибуквений склад 들 «диль», які за розміром співпадають за рахунок зміни розміру шрифту графем.

Зберігаються і ознаки первинного звуко символізму графем. Якщо первісні люди зображували у вигляді піктограм предмети та називали їх за допомогою звуко наслідувань, то укладачі хангиля відтворили у графічному зображенні літер ті частини артикуляційного апарату, які беруть участь у творенні відповідних звуків. Наприклад, графема ㄱ «к» схематично відображає піднебіння, графема ㄴ «с» показує форму передніх зубів, графема ㅁ «м» зображує закриті губи при вимові даного звуку тощо [5, с. 53 – 60].

Отже, все вищезгадане доводить, що різні етапи розвитку писемності не просто витісняли менш розвинуті її форми, а органічно еволюціонували, залишаючи незмінною початкову мотивованість

графічної форми, що чітко прослідковується у процесі створення піктограм, їх переходу до ідеограм, логограм, ієрогліфів, і згодом до фонограм.

Перспективою подальших досліджень є більш детальне вивчення еволюції графічної форми літерних знаків корейського алфавіту у фонографічному і структурному аспектах, обґрунтування наявності зв'язку звука і графічного зображення літерних знаків та дослідження кумулятивної функції алфавіту як етнокультурного феномену.

Список використаної літератури

1. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / Михайло Петрович Кочерган. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 386 с. **2. Великий** тлумачний словник української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел] – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с. **3. Demattè P.** The Origins of Chinese Writing: the Neolithic Evidence / Paola Demattè // Cambridge Archaeological Journal. – 2010. – № 20. – С. 211 – 228. **4. 천 소 영.** 언어의 이해 / 천 소 영 – 서울: 와우 도서출판, 2000. – Чхон С. Й. Розуміння лінгвістики / Со Йонг Чхон. – Сеул: Вау досочхульпхан, 2000. – 386 с. **5. Kim-Cho S. Y.** The Korean Alphabet of 1446 / Sek Yen Kim-Cho – Seoul: Asea Culture Press and Humanity Press, 2001. – 323 с. **6. Цой Д. Х.** Из истории языковедения в Корею / Ден Ху Цой // Вопросы языкознания. – 1954. – № 4. – С. 116 – 124.

Аліменко О. С. Вплив піктографічних й ідеографічних форм писемності на становлення фонографічного письма (на матеріалі китайських і корейських письмових систем)

Статтю присвячено вивченню проблеми розвитку графічної форми піктографічного і ідеографічного видів писемності та вплив особливостей їх графічного зображення на формування фонографічного письма. Дослідження проводиться на матеріалі китайських і корейських письмових систем. В ході дослідження визначаються базові ознаки, характерні для письмової традиції Далекосхідного регіону, та їх прояв у графічній формі корейського фонографічного алфавіту.

Ключові слова: піктографічне письмо, ідеографічне письмо, фонографічне письмо, китайська писемність, корейська писемність.

Алименко О. С. Влияние пиктографических и идеографических форм письменности на становление фонографического письма (на материале китайских и корейских письменных систем)

Статья посвящается изучению проблемы развития графической формы пиктографического и идеографического видов письменности, а

також вплив особливостей їх графічного зображення на формування фонографічного письма. Дослідження проводиться на матеріалі китайських і корейських письмових систем. В ході дослідження визначаються базові риси, характерні для письмової традиції Дальньосхідного регіону, і їх проявлення в графічній формі корейського фонографічного алфавіта.

Ключевые слова: піктографічне письмо, ідеографічне письмо, фонографічне письмо, китайська письмовість, корейська письмовість.

Alimenko O. S. The Influence of Pictographic and Ideographic Forms of Writing on the Establishment of Phonographic Writing (based on Chinese and Korean writing systems)

The article deals with the studying of the development problem of pictographic and ideographic forms of writing and the influence of their images on the establishment of phonographic writing. The study is based on the materials of Chinese and Korean writing systems. The study defines the basic distinctive features, which are peculiar to the writing tradition of the Far Eastern region, and their display in the graphic form of the Korean phonographic alphabet.

Key words: pictographic writing, ideographic writing, phonographic writing, Chinese Script, Korean Script.

Стаття надійшла до редакції 06.02.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2013 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Кравченко Н. К.

УДК 81'373.2(477.62-2=14)(045)

Є. І. Бадасен

**КОРЕЛЯТИВНИЙ ЗВ'ЯЗОК «ІМ'Я – РОДИНА»
В ІМЕННИКУ ГРЕКІВ ПРИАЗОВ'Я У ПОРІВНЯННІ З
РОСІЙСЬКОЮ ТА УКРАЇНСЬКОЮ
АНТРОПОНІМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ**

Ім'я дається людині при народженні і супроводжує її до самої смерті. Воно ідентифікує людину та виокремлює її серед інших. Репертуар особових імен, як і будь-яке явище в світі, з часом змінюється. Хтось, нарікаючи новонародженого, віддає перевагу старим іменам, інші – іноземним, комусь подобаються модні імена, а інші обирають імена близьких родичів. Традиції номінації у кожного етносу різняться.

У даній статті ми розглянемо систему номінації греків Приазов'я в межах родини та тенденцію однойменності її членів.